

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.2.18>

PAŃSTWOWA POLITYKA MIGRACYJNA JAKO PRZEDMIOT REGULACJI ADMINISTRACYJNOPRAWNYCH

Irina Zarovna

*pracownik naukowy Działu Transportu Specjalnego Laboratorium Naukowo-Badawczego Transportu
Specjalnego i Mundurów Państwowego Instytutu Badawczego
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-3616-7235
e-mail: Iryna_Zarovna@ukr.net*

Adnotacja. Celem artykułu jest analiza pojęcia „państwowa polityka migracyjna” jako przedmiotu regulacji administracyjnych. W artykule omówiono naukowe podejścia do definiowania pojęć „państwowa polityka migracyjna”, „regulacje administracyjne”. Na podstawie podanych definicji wyodrębniono główne cechy badanego pojęcia. Biorąc pod uwagę interpretację powyższego pojęcia, sformułowano własną definicję polityki migracyjnej jako przedmiotu regulacji administracyjnych. Podkreślono, że treść administracyjnych regulacji polityki migracyjnej ustala się poprzez określenie celu, zadań, zasad, form i metod takiej regulacji. Udowodniono, że cel polityki migracyjnej zależy od historycznych warunków rozwoju państwa. Podkreślono podstawowe zasady realizacji państwowej polityki migracyjnej.

Słowa kluczowe: migracja, polityka migracyjna, regulacje administracyjne, zasady, cel, regulacje prawne.

STATE MIGRATION POLICY AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

Irina Zarovna

*Researcher of the Special Transport Department
Research Laboratory of Special Transport and Uniforms
State Research Institute of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-3616-7235
e-mail: Iryna_Zarovna@ukr.net*

Abstract. The purpose of the article is to analyze the concept of "state migration policy" as an object of administrative and legal regulation. The article considers scientific approaches to the definition of "state migration policy", "administrative and legal regulation". On the basis of the given definitions the basic signs of the investigated concept are allocated. Given the interpretation of this concept, formulated its own definition of migration policy as an object of administrative and legal regulation. It is emphasized that the content of administrative and legal regulation of migration policy is established through the definition of the purpose, objectives, principles, forms and methods of such regulation. It is proved that the purpose of migration policy depends on the historical conditions of state development. The basic principles of state migration policy implementation are highlighted.

Key words: migration, migration policy, administrative and legal regulation, principles, purpose, normative-legal provision.

ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ОБ’ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ірина Заровна

*науковий співробітник відділу спеціального транспорту
науково-дослідної лабораторії спеціального транспорту
та форменого одягу Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0003-3616-7235
e-mail: Iryna_Zarovna@ukr.net*

Анотація. Метою дослідження є аналіз поняття «державна міграційна політика» як об’єкта адміністративно-правового регулювання. У статті розглянуто наукові підходи до визначення понять «державна міграційна політика», «адміністративно-правове регулювання». На підставі наведених визначень виокремлено основні ознаки досліджуваного поняття. З огляду на трактування наведеного поняття сформульовано власне визначення мігра-

ційної політики як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Акцентовано, що зміст адміністративно-правового регулювання міграційної політики встановлюється через визначення мети, завдань, принципів, форм і методів такого регулювання. Доведено, що мета міграційної політики залежить від історичних умов розвитку держави. Виокремлено основні принципи здійснення державної міграційної політики.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, адміністративно-правове регулювання, принципи, мета, нормативно-правове забезпечення.

Постановка проблеми. Активізація процесів глобалізації у світі сприяла розвитку інтенсивної міграції населення. Зокрема за даними Міністерства соціальної політики України, у 2019 році налічувалося 3,2 млн. трудових мігрантів. В окремі періоди, під час сезонних робіт, було 7-9 млн. мігрантів. Водночас на постійне проживання за кордон виїхали 11 тис. 311 осіб, а повернулися – 1 тис. 996 осіб. На постійне місце проживання за кордон у 2020 році виїхали 3 тис. 259 українців. У 2021 році, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень, кількість трудових мігрантів становить 2,5-3 млн.

З огляду на вищезазначене слід констатувати підвищення інтересу науковців до питань, пов'язаних із міграційними процесами. Провідне місце серед них посідають проблеми формування державної політики у сфері міграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню актуальних питань адміністративно-правового регулювання державної міграційної політики присвятили свої праці такі науковці, як М. Баламуш, Д. Балажук, Н. Блюк, Ю. Брильова, М. Бублій, О. Гречко, О. Малиновська, О. Оснач, О. Палажук, О. Пуригіна, О. Риндзак, С. Сардак, М. Тарнавський, А. Шевцов та інші.

Метою дослідження є аналіз поняття «державна міграційна політика» як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Нині у науці адміністративного права вироблено два підходи до визначення поняття «державна міграційна політика» – вузький і широкий. Міграційна політика у вузькому розумінні спрямована на регулювання чисельності, складу, спрямованості переміщень населення, у широкому – це державна доктрина чи концепція регулювання міграційних процесів, спрямована на майбутнє, на забезпечення поступального розвитку (Малиновська, 2018: 68).

У вузькому сенсі державну міграційну політику характеризує С. Мосьондз, який зауважує, що державна міграційна політика є комплексом правових, фінансових, адміністративних та організаційних заходів, із використанням яких держава цілеспрямовано впливає на регулювання міграційних процесів із позицій міграційних пріоритетів, кількісного складу міграційних потоків та їхньої структури у сфері державного управління (Мосьондз, 2003: 14).

Е. Рябченко зазначає, що міграційна політика – це комплекс законодавчих заходів, спрямованих на регулювання в'їзду у країну і виїзду з неї власних громадян і представників інших країн (Рябченко, 2019: 14). Близьке до цього і визначення, що наводить Д. Балажук: «Міграційна політика є комплексом заходів, спрямованих на упорядкування переміщень у межах соціально-політичного простору» (Балажук, 2009: 12).

О. Пуригіна та С. Сардак також зауважують, що «державна міграційна політика – це система правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів та інформаційного забезпечення державними і неурядовими організаціями упорядкування міграційного простору, регулювання трудового міграційного руху населення з позицій національних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їхньої соціальної, демографічної та економічної структури» (Пуригіна, 2007: 118).

Визначення державної міграційної політики у широкому розумінні наводить О. Риндзак, характеризує її як цілеспрямовану діяльність органів державної влади щодо регулювання міграційних та інтеграційних процесів, а також пов'язаних із ними чинників із метою оптимізації міграційної активності населення з позицій національних пріоритетів, гармонізації індивідуальних і суспільних інтересів, які у тісній взаємодії з іншими видами політики покликані сприяти підвищенню якості життя населення, цілісності соціуму, відповідати потребам розвитку людини як найвищої цінності (Садова, 2019: 12).

О. Оснач зауважує, що політика у сфері міграції утворює складну сукупність процесів різних рівнів, яка здійснюється у різних просторах (соціальному, культурному, економічному, інформаційному) за активної участі цілої низки суб'єктів: державних структур країн походження, призначення і транзиту мігрантів; багатосторонніх інститутів міжнародного і регіонального рівнів; локальних і транснаціональних спільнот (Оснач, 2011: 11).

Близьким до вищезазначеного є визначення В. Олефіра, який також характеризує державну міграційну політику України як сукупність заходів, які здійснюються державою з метою регулювання міграційних процесів, створення умов для реалізації інтелектуального і трудового потенціалу мігрантів, побудови демократичного правового суспільства, забезпечення належного соціально-економічного та демографічного потенціалу, дотримання національної безпеки, територіальної цілісності України (Олефір, 2005).

О. Шапоренко стверджує, що міграційна політика може бути визначена як система концептуально об'єднаних інструментів, за допомогою яких держава та її соціальні інститути передбачають досягнення цілей розвитку процесів зовнішньої міграції, відповідних перспективним завданням соціально-економічного розвитку суспільства (Шапоренко, 2019: 255).

З огляду на наведені визначення можна виокремити загальні ознаки досліджуваного поняття «державна міграційна політика»: 1) є а) системою концептуально об'єднаних заходів; б) комплексом законодавчих або системою правових, адміністративних, організаційно-фінансових заходів; 2) є державною політикою, що

здійснюється державою та її соціальними інститутами. Слід зауважити, що із процесом децентралізації пов'язана передача повноважень від центральних органів виконавчої влади до місцевих органів, що суттєво позначилося на владному характері адміністративно-правового регулювання у досліджуваній сфері, яке зберігається переважно на рівні видання законодавчих актів та контролю за діяльністю територіальних органів; 3) має нормативно-правове закріплення, тобто відповідає національному і міжнародному законодавству у сфері міграції; 4) охоплює соціальну, культурну, економічну, інформаційну сфери; 5) спрямована на: а) регулювання міграційних процесів, упорядкування в'їзду і виїзду громадян України та іноземців; б) забезпечення соціально-економічного і демографічного розвитку країни, національної безпеки і територіальної цілісності країни; 6) тісно взаємодіє з іншими видами політики; 7) відповідає потребам розвитку людини як найвищої цінності.

Аналізуючи міграційну політику як об'єкт адміністративно-правового регулювання, слід зауважити, що поняття «адміністративно-правове регулювання» у науці адміністративного права розглядається як цілеспрямований вплив на суспільні відносини у сфері державного управління системи адміністративно-правових засобів регулювання, закріплений у нормах чинного законодавства (Тихомиров, 2005); цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб під час нормального функціонування громадянського суспільства та держави (Галуцько, 2013: 323-324); упорядкування суспільних відносин уповноваженими державою органамими, їхнє юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, здійснення і розвиток (Гумін, Пряхін, 2014: 48).

Отже, адміністративно-правове регулювання характеризується владним впливом на суспільні відносини, його нормативним та організаційним забезпеченням; системою адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на об'єкт регулювання. Зауважимо водночас, що наведені положення характеризують адміністративно-правове регулювання у широкому розумінні. Як акцентують О.М. Гумін та С.В. Пряхін, у вузькому розумінні визначення змінюватиметься залежно від того, про які суспільні відносини йтиметься (Гумін, Пряхін, 2014: 48).

Отже, визначаючи державну міграційну політику як об'єкт адміністративно-правового регулювання, ми зазначимо, що це врегульований нормами міжнародного і національного права один із напрямів державної політики, орієнтований на цілеспрямовану, систематичну, послідовну діяльність органів публічної адміністрації щодо організації та управління міграційними процесами за допомогою законних адміністративно-правових форм і методів із метою забезпечення стійкого соціально-економічного, демографічного розвитку, національної безпеки і територіальної цілісності країни.

Зміст адміністративно-правового регулювання міграційної політики встановлюється через визначення мети, завдань, принципів, форм та методів такого регулювання.

Як зауважує О. Малиновська, мета міграційної політики є поняттям конкретно-історичним, що змінюється залежно від етапу розвитку держави і суспільства, суспільного ладу, розстановки політичних сил, традицій та особливостей культури, міжнародних зв'язків тощо (Малиновська, 2018: 70).

За свідченням Л. Рыбаковського, для довоєнного періоду розвитку міграційних процесів у СРСР характерні як цілеспрямовані дії із добровільного переселення, заселення та розвитку віддалених північних і східних регіонів країни, так і суспільно-політичні реформації, що призвели до насильницьких заходів щодо переселення населення. Повоєнна державна концепція визначала дві найбільш важливі цілі: по-перше, соціально-економічне вирівнювання і комплексний розвиток регіонів; по-друге, нарощування демографічного потенціалу в малозаселених прикордонних (Хабаровський і Приморський краї, Амурська і Читинська області) або приєднаних територіях (Калінінградська і Сахалінська області), здатного зміцнити там державну присутність і забезпечити національну безпеку СРСР (Воробьева, Рыбаковский, 2016: 55).

На сучасному етапі метою державної міграційної політики України є забезпечення ефективного управління міграційними процесами, подолання негативних наслідків стихійних міграційних процесів; створення умов для сталого демографічного і соціально-економічного розвитку країни, належної реалізації прав, свобод і виконання обов'язків мігрантами; зміцнення національної безпеки України (Про затвердження Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, 2017).

Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р., визначає цілі державної міграційної політики відповідно до таких її напрямів: у сфері міграції і мобільності населення України – знизити адміністративні бар'єри для свободи пересування населення України, зменшити негативні наслідки еміграції із України і збільшити її позитивний вплив на розвиток держави, створити потрібні умови для повернення і реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство; у сфері легальної міграції в Україну – сприяти легальній міграції в Україну, узгодженій із соціальною політикою та економічним розвитком держави, забезпечити успішну інтеграцію іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, в українське суспільство; у сфері запобігання нелегальній міграції – ефективно використовувати систему видачі віз та можливості консульських установ для управління міграцією, здійснювати прикордонний контроль осіб, адаптований до змінних міграційних потоків і можливостей інтегрованого управління кордонами, посилити контроль за дотриманням міграційного законодавства всередині держави, забезпечити повагу до людської гідності осіб, що повертаються, заохочуючи їх до добровільного повернення, запровадити належний механізм і програми регуляризації нелегальних мігрантів; у сфері міжнародного захисту – забезпечити

іноземцям та особам без громадянства, які звернулися до відповідного органу міграційної служби із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, можливість розгляду їхніх заяв про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту, за допомогою ефективної і справедливої процедури; забезпечити належну інфраструктуру і створити умови для проживання осіб, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також осіб, яких визнано біженцями або особами, що потребують додаткового захисту; забезпечити інтеграцію біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство, а також задоволення інтеграційних потреб осіб, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту (Про затвердження Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, 2017).

Аналіз законодавства у сфері міграційної політики, а також наукових праць дозволяє науковцям виокремити завдання, що забезпечують здійснення мети державної міграційної політики. Зокрема, О. Риндзак розрізняє такі цілі і завдання міграційної політики за внутрішнім і зовнішнім векторами:

- знизити адміністративні бар'єри для свободи пересування населення, стимулювати раціональне розміщення мігрантів у регіонах;
- забезпечити справедливу процедуру розгляду заяв на отримання статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО), розробити належну інфраструктуру та умови проживання ВПО, сприяти їм у пошуку роботи та інтеграції за новим місцем проживання;
- формувати толерантне ставлення до мігрантів, сприяти їхній успішній інтеграції в українське суспільство;
- розробити необхідні механізми і створити сприятливі умови для повернення в Україну її громадян, забезпечити їхню успішну реінтеграцію;
- створити належні умови життя і праці у рідній країні, національно-патріотичне виховання молоді;
- посилити безпеку і прикордонний контроль, удосконалити систему реадмісії, видачі віз; визначити квоти імміграції в Україну; забезпечити систему повернення мігрантів на Батьківщину; розробити справедливую систему розгляду заяв щодо надання статусу біженця, забезпечити їм належні умови проживання;
- удосконалити систему соціально-правового захисту громадян України, які працюють за кордоном; заохочувати вкладання коштів мігрантів в Україну;
- посилити прикордонний контроль; удосконалити законодавство щодо транзитного проїзду через територію України та боротьби з нелегальною міграцією; забезпечити гарантії прав учасників транзиту, створити їм належні умови (Садова, 2019: 12-13).

Основними завданнями державної міграційної політики, на думку Т. Дракохруст, є впорядкування міграційних потоків; боротьба із нелегальною міграцією; забезпечення умов для здійснення прав мігрантів і біженців, інтеграції мігрантів у національне, соціокультурне та економічне середовище (Дракохруст, 2020: 16).

Що стосується принципів міграційної політики, зауважимо, що вони є керівними ідеями, які визначають зміст і спрямованість адміністративно-правового регулювання. Зокрема, у проєкті Закону України «Про основні засади державної міграційної політики України» від 14.07.2010 № 6705 виокремлено такі ключові принципи державного регулювання зовнішньої міграції: неприпустимість привілеїв чи обмежень стосовно мігрантів за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного і соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; забезпечення кожного, хто на законних підставах перебуває на території України, свободи пересування, вибору місця проживання, права вільно залишати територію України, за винятком обмежень, установлених законодавством, а також в'їжджати в Україну громадянам України; забезпечення умов для реалізації мігрантами своїх прав і свобод та виконання обов'язків; неприпустимість створення для іноземців та осіб без громадянства безпідставних пільг чи переваг, які б ставили їх у привілейоване становище порівняно із громадянами України; недопущення будь-яких проявів дискримінації і ксенофобії; забезпечення національної безпеки і загальнодержавних підходів у проведенні міграційної політики; врахування міграційних ситуацій у регіонах, стимулювання раціонального територіального розподілу мігрантів у країні; запобігання масовим стихійним і нерегульованим внутрішнім і зовнішнім міграціям населення; квотування імміграції; всебічне сприяння поверненню в Україну вихідців із її території; взаємодія і координація діяльності органів виконавчої влади і громадських організацій у сфері міграції на державному та міжнародному рівнях; забезпечення національних інтересів України у співробітництві України у сфері міграції із міжнародними організаціями та іншими державами (Про основні засади державної міграційної політики України, 2010).

Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р., заснована на таких принципах реалізації державної міграційної політики: верховенство права; захист прав людини та основних свобод; прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; запобігання і боротьба з усіма формами та проявами расизму, ксенофобії та пов'язаною з ними нетерпимості; неприпустимість будь-яких форм дискримінації; заохочення культурного розмаїття; сумісність міграційної політики з іншими сферами діяльності держави; координація і співробітництво на державному, регіональному та місцевому рівнях; активне залучення громадських партнерів, наукових кіл, міжнародних організацій; наукова обґрунтованість рішень, які приймаються; гнучкість, яка передбачає періодичне коригування тактичних завдань і заходів із метою досягнення стратегічних цілей (Про затвердження Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, 2017).

Науковці виділяють такі ключові принципи державної міграційної політики: *цілеспрямованість*, яка означає вибір пріоритетів регулювання зовнішньої міграції на коротко-, середньо- і довгостроковий періоди з огляду на загальну стратегію соціально-економічного розвитку країни та передбачає розроблення системи цілей і завдань регулювання міграції населення з усієї сукупності потоків; *комплексність* означає, що в нових умовах господарювання розроблення інструментів державного регулювання міграційних процесів неможлива без урахування тенденцій, які склались у сфері зайнятості населення, на національному ринку праці та обліку стану міжнародної системи поділу праці; *системність* орієнтує на розгляд міграційної політики як складової частини більшої системи (соціально-економічної політики) та на зв'язок із іншими її компонентами; *ефективність* означає визначення пріоритетів розвитку зовнішньої міграції населення, що забезпечують досягнення поставленої мети із найбільшим економічним ефектом за мінімальних фінансових витрат і соціальних витрат; *баланс інтересів* сприяє знаходженню консенсусу між усіма суб'єктами процесу у частині стратегічних цілей і пріоритетів розвитку процесів трудової міграції, механізмів їх практичної реалізації із огляду на пріоритети конкретного етапу економічного розвитку країни (Шапоренко, 2019: 256).

К. Тарасенко акцентує увагу також на таких принципах, як об'єктивність, перспективність, законність, своєчасність та інноваційність державної міграційної політики.

О. Оснач поділяє принципи на дві групи. Перша група принципів стосується реалізації державної міграційної політики; до неї належать принципи системності, правового підходу, активної політики, ефективного регулювання, забезпеченості управління міграцією, дієвості заходів міграційної політики. До другої групи належать принципи, які стосуються національного пріоритету, глобального розвитку і геополітичного положення (Оснач, 2011).

Отже, для характеристики міграційної політики як об'єкта адміністративно-правового регулювання важливим є виокремлення системи цілей, завдань і принципів, відповідно до яких визначається зміст, форми, засоби, методи цього регулювання.

Список використаних джерел:

1. Баланюк Д.М. Стратегія міграційної політики в період національно-державного будівництва : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.02 / Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2009. 17 с.
2. Воробьева О.Д., Рыбаковский Л.Л., Рыбаковский О.Л. Миграционная политика России: история и современность. Москва : Изд-во «Экон-Информ», 2016. 192 с.
3. Галушко В.В. та ін. Адміністративне право України : підручник. Херсон : ХМД, 2013. 393 с.
4. Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. № 4. 2014. С.46-50.
5. Дракохруст Т.В. Правове забезпечення державної міграційної політики України: монографія. Тернопіль, ТНЕУ, 2020. 416 с.
6. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
7. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання. За ред. У.Я. Садової. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2019. 263 с.
8. Мосьондз С.О. Державна міграційна політика в сучасній Україні (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2003. 21 с.
9. Олєфір В.І. Державна міграційна політика України (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 36 с.
10. Оснач О.М. Деякі аспекти визначення концептуальних засад та пріоритетів міграційної політики України. *Дослідження міжнародної економіки*: Зб. наук. пр. Київ : ІСЕМВ НАН України, 2011. № 2 (67). С. 168-177.
11. Про затвердження Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р.
12. Про основні засади державної міграційної політики України : проект Закону України від 14.07.2010 № 6705. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/pt2/reports.leftcol?ptid=3670>
13. Пуригіна О. Сардак С. Міжнародна міграція : навч. посіб. Київ, 2007. 352 с.
14. Рябченко Е.В. Європеїзація міграційної політики Республіки Кіпр : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Маріупол. держ. ун-т. Маріуполь, 2019. 22 с.
15. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: полный курс. Москва, 2005. 697 с.
16. Шапоренко О.І. Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35). Т. 2. С. 252–257.

References:

1. Balaniuk D.M. (2009). Stratehiia mihratsiinoi polityky v period natsionalno-derzhavnogo budivnytstva [Migration policy strategy in the period of nation-building]: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / Odes. nats. yuryd. akad. Odesa. 17 p. [in Ukrainian].
2. Vorobeva O.D., Rybakovskii L.L., Rybakovskii O.L. (2016). Migratsionnaia politika Rossii: istoriia i sovremennost [Migration policy of Russia: history and modernity]. M.: Izd-vo «Ekon-Inform». 192 p. [in Russian].
3. Halunko V.V. ta in. (2013). Administrativne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine]: pidruchnyk. Kherson : KhMD. 393 p. [in Ukrainian].
4. Humin O.M., Priakhin Ye.V. (2014). Administrativno-pravove zabezpechennia: poniattia ta struktura [Administrative and legal support: concept and structure]. *Nashe pravo*. № 4. pp. 46-50. [in Ukrainian].

5. Drakokhrust T.V. (2020). Pravove zabezpechennia derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy [Legal support of the state migration policy of Ukraine]: monohrafiia. Ternopil, TNEU. 416 p. [in Ukrainian].
6. Malynovska O.A. (2018). Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii [Migration policy: global context and Ukrainian realities]: monohrafiia. K. : NISD. 472 p. [in Ukrainian].
7. Sadova U.Ya. (Eds.). (2019). Mihratsiia v umovakh transformatsii rehionalnykh rynkiv pratsi Ukrainy: mekhanizmy rehuliuвання [Migration in the conditions of transformation of regional labor markets of Ukraine: mechanisms of regulation]. / DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 263 p. [in Ukrainian].
8. Mosondz S.O. (2003). Derzhavna mihratsiina polityka v suchasni Ukraini (administratyvno-pravovyi aspekt) [State migration policy in modern Ukraine (administrative and legal aspect)]: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. K. 21 p. [in Ukrainian].
9. Olefir V.I. (2005). Derzhavna mihratsiina polityka Ukrainy (orhanizatsiino-pravovyi aspekt) [State migration policy of Ukraine (organizational and legal aspect)]: avtoref. dys... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07 / Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. K. 36 p. [in Ukrainian].
10. Osnach O.M. (2011). Deiaki aspekty vyznachennia kontseptualnykh zasad ta priorytetiv mihratsiinoi polityky Ukrainy [Some aspects of defining the conceptual principles and priorities of migration policy of Ukraine]. *Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky*: Zb. nauk. pr. K.: ISEMV NAN Ukrainy. № 2 (67). pp. 168-177. [in Ukrainian].
11. Pro zatverdzhennia Stratehii derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy na period do 2025 roku [On approval of the Strategy of the state migration policy of Ukraine for the period up to 2025]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.07.2017 № 482-r. [in Ukrainian].
12. Pro osnovni zasady derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy [On the basic principles of the state migration policy of Ukraine]: proekt Zakonu Ukrainy vid 14.07.2010 № 6705. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/pt2/reports.leftcol?ptid=3670> [in Ukrainian].
13. Puryhina O. Sardak S. (2007). Mizhnarodna mihratsiia [International migration]: navch. posib. K. 352 p. [in Ukrainian].
14. Riabchenko E.V. (2019). Yevropeizatsiia mihratsiinoi polityky Respubliki Kipr [Europeanization of migration policy of the Republic of Cyprus]: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / Mariupol. derzh. un-t. Mariupol. 22 p. [in Ukrainian].
15. Tikhomirov Yu.A. (2005). Administrative Law and Process [Administrative law and process]: A Complete Course. M. 697 p. [in Russian].
16. Shaporenko O.I. (2019). Derzhavna mihratsiina polityka: shliakhy rehuliuвання ta pryntsyipy. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. № 2 (35). T. 2. pp. 252–257. [in Ukrainian].